

באה דמות החסרה בציור עקדת יצחק, דהיינו כוהן עוזר או שוחט הניצב משמאל לשיח (פונה אליו) ובידו מאכלת או קרדום לשחוט או להמום בו את האיל.
 כאן אין כל ספק בכוונת החוקק לתאר את האיל כמטפס על השיח. הדמות הזאת רגילה מאוד בציורים ובעיטורים באמנות הקדומה במזרח הקרוב.
 דומני, כי כל המשווה את שני הציורים (עקדת יצחק והחותמת הבבלית) יראה מיד את תלותו של ציור הפסיפס באב-טיפוס המתואר בחותמת הבבלית. סגנונה של החותמת וטכניקת החקיקה מייחסים חותמת-חרוז זו ללא כל ספק לתקופת הממלכה הבבלית החדשה (המאות ה'—ה' לפני ספח"נ), ובעיקר למחציתה השנייה של תקופה זו. מעתה נמצאה לנו חולייה מקשרת בין הפסל השומרי ובין הפסיפס היהודי בן התקופה הביזנטית, חולייה המאוחרת מן הפסל כ-2,500 שנה וקודמת לפסיפס אלף שנים ומעלה. יש לקוות כי יבואו יביאו בכנפיהם ידיעות נוספות אשר תשמשנה חוליית חדשות, עדיאשר נצליח לרתק שלשלת-יחסים בלתי-פוסקת בין שני הקצוות: פסל האיל מאור כשדים ופסיפס עקדת יצחק מבית-הכנסת בבית-אלפא; והיא תשמש יסוד לחקר התלות ההדדית של המוטיבים העיטוריים והקישוטיים במזרח הקרוב במשך תולדותיו הארוכות.

שלטים צלבניים ומלוכיים במערכת-הקברים מס' 1 של בית-שערים

מאת ל. י. רחמני

בין עדויות התקופה החמישית (התקופה הערבית) של בית-שערים נתגלתה גם מערכת חרותות של שלטי אבירים מימי מסעי הצלב.
 נראה כי אבירים אלה חדרו למערכת הקברים מס' 1 דרך אולם ט' של המערכת הזאת. הם חרתו את חרותותיהם על קירות אולם ז'—בחדר I ועל קשת המעבר מחדר II לחדר III⁽¹⁾.
 כמו כן נמצאו במקומות אלה מספר סימני סתתים, ואחד האבירים חרת שם את שמו: דיטריקוס⁽²⁾. נתאר להלן במלים (3) את השלטים (4) וסימני הסתתים.
 לפני שנתחיל יש להסביר כי הסמל (*charge*) קבוע ועובר בירושה מאב לבן; צורתו החיצונית של המגן (*shield*) יכולה להשתנות, המגן והסמל שעל גבו, שניהם יחדיו, הינם השלט (*coat of arms*).

(1) ר' מייזלר, בית שערים א', ע' 60; 91.

(2) ר' כנ"ל, ע' 91.

(3) הואיל ולעת עתה איאפשר להדפיס לוח ציורים.

(4) תיאור (*blazon*) השלטים נערך לפי שיטת Fox-Davies בספרו *A Complete Guide*

ואלה הסמלים המצויים על חרותות המגינים:

- 1) במאונך (*per pale*);
- 2) במאוזן, במאונך הוטל עליו (*fess, per pale countercharged*);
- 3) בתו (*per saltire*);
- יתכן גם התיאור: ראש, בתו — (*chief, per saltire*);
- 4) במאוזן, במאונך הוטל עליו (*fess, per pale countercharged*);
- 5) זוויתי ב 3 חטיבות (*chevronny of 3 pieces*);
- 6) במאוזן (*fess*)⁵;
- 7) בתו (*per saltire*)⁶;
- 8) חוד (*pile*);
- 9) צלב (*cross*) או רבוע (*quarterly*);
- 10) בזווית (*per chevron*);
- 11) בתו (*per saltire*);
- 12) במאוזן (*fess*);
- 13) אולי: בתו, במאונך הוטל עליו (*saltire, per pale countercharged*);
- 14) אינו ניתן להיקבע.

ואלה סימני הסתתים, אשר ליוו — כפי הנראה — את האבירים במסעם, ונתנו את סימניהם בקירות, כדרך שהיו רגילים לסמן את סימניהם באבנים, אשר עיבודן (כמובן, ייתכן כי חלק מחרותות אלה אינו אלא סמלים):

- 15) צלב-צלבונים (צלב ירושלים) (*cross-crosslets*) 7, וכן על מטבעות צלבניות 9 וגם על תווי-משחק (*jetons*) מעתלית¹⁰;
- 16) צלב — נמצא בירושלים והסביבה, באבו-גוש, נבי סמואל ובצידון¹¹;
- 17) צלב בעל תו (אולי סיבוב — *Gyron*?) — נמצא במסגד הגדול של עזה¹² ועל תו-משחק (*jeton*) מעתלית¹³ וכן על אבן-דפוס מקלעת אל-קרין (*Montfort*)¹⁴;
- 18) צלב בעל דגל — נמצא באל-בירה¹⁵;
- 19) מגן בלתי מוצלח והכתובת *ditericus*¹⁶ (באולם ה', חדר II, כתובת מס' 16).

5) ר' מייזלר, כנ"ל, לוח IX, 2.

6) ר' מייזלר, כנ"ל, לוח X, 2.

7) ליד החרות דיטריקוס; ר' מייזלר, כנ"ל, לוח IX, 3.

8) ר' Mason, *Clermont-Ganneau, Archeological Researches I*, p. 10;

Marks Plate, No. 16 — 8

9) ר' Schlumberger, *Numismatique*, pl. III, 1, 15

10) ר' PAM 40.1096; QDAP V, p. 54, fig. 20 (לא מורסם).

11) ר' Clermont-Ganneau, *op. cit. I, ibid.*, No. 15 — 21

12) ר' Clermont-Ganneau, *op. cit., I, ibid.*, No. 20 — 4

13) ר' QDAP V, p. 54, fig. 20

14) ר' Dean, *A Crusaders Fortress in Palestine*, *Bulletin of the Metropolitan*

Museum of Art, New York, Sept. 1926, p. 30, fig. 38

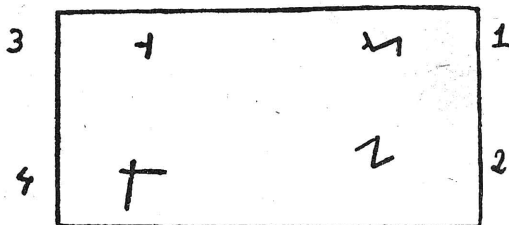
15) ר' Clermont-Ganneau, *op. cit., I, ibid.*, No. 16 — 1

16) ר' מייזלר, כנ"ל, עמ' 50; 91; לוח IX, 3.

האביר הגרמני הזה (שמו מעיד עליו שהיה גרמני) ניסה כנראה תחילה לחרות את שלטו, וכאשר לא הצליח — מחקו, והוכיח את ידיעותיו במלאכת הכתב — חכמה לא-שכיחה באותה תקופה.

לשלטים חסר העיקר — הצבעים, ועל-כן לא היה באפשרותנו ליחסם לאבירים מסויימים. מכאן הקושי המיוחד בקביעת תאריך מדוייק של חרותו אלה. מכל מקום אפשר היה להגיע לידי קביעת התקופה מתוך בדיקת צורת המגן (*shield*) עצמה. המגן משתנה מצורתו הנורמאנית בראשית המאה ה"א (מגן מוארך וחד בקצהו התחתון) ועד לראשית המאה ה"ד (מגן קצר ומעוגל בקצהו התחתון) (18). הואיל ולפי צורתם שייכים המגינים שלפנינו, בחלקם, למין המאוחר (מספרים 10, 9, 8, 196, 4), יש ליחסם, כולם, לתקופה מאוחרת, דהיינו לסוף המאה ה"ג — תקופת מסעי-הצלב האחרונים.

לאותה תקופה בקירוב מתייחסת גם קבוצה אחרת של סימנים, שנתגלו באותה מערכת-קברים באולם ז', חדר III²⁰). שם נמצאו חקוקים בעיגול בולט ארבעת הסימנים הבאים, אשר, בשעתם, לא נמצאו להם פתרונים:

נראה לנו כי אלה סמלים מן המין הנקרא טמעא (*Tamgha*). טמעות אלה הנן סמלים מונגוליים, אשר קיבלום הממלוכים והכניסום לשלטיהם (21). מערכת טמעות של נסיכים מונגוליים נמצאו בכתב-יד ליידן (22); הסמל 1 (מן הנדונים בזה) דומה למדי לאמבלימה — 27 (טמעא) בספרו של מאיר (23); הסמל 2 (כנ"ס) אין לו רע; הסמלים 3 ו-4 (כנ"ס) דומים לטמעות המצויות בכתב-היד הנ"ל (24). כיוון שנמצאו במערכת-קברים זאת עוד שרידים ערביים במספר רב — הן חרסים (אולמות ט', י', י"א), הן כתובות (אולם י"ב, חדר I, כת' מס' 77), מתקבל על הדעת, כי בין כל המבקרים המוסלמיים הללו היו גם ממלוכים אשר השאירו כאן את סמניהם-שלטיהם.

(17) ר' — דרך-משל — המגינים שברקמת *Bayeux* המפורסמת.

(18) כן — דרך-משל — במטבעותיו של אמלריך, מלך צור (1306 — 1324 לספח"נ); ר'

.Schlumberger, *op. cit.*, pp. 161 sqq.; 191; pl. VI, 18

(19) ר' מיזולר, כנ"ל, לוח XI, 2.

(20) ר' מיזולר, כנ"ל, ע' 58.

(21) ר' L. A. Mayer, *Saracenic Heraldry*, p. 18

(22) ר' MS Leiden Or. 419 W (Cat. Cod. Orient.) III, 24 sqq., No. 942, fol. 15b ff;

.cf. Mayer, *op. cit.*, pls. L; LI.

(23) ר' Mayer, *op. cit.*, p. 8

(24) ר' Mayer, *op. cit.*, pls. L, 3; LI, 4; MS., fol. 15b, 17a